

TEKNOLOGIA

Errealitatea irudikatzen

DIANA FRANCO

Behin, sexu hezkuntzan aditu den bati entzun nion dena errealitatea dela. Beste batean, fisikari batek esan zidan pentsamendu batek kosmosean eraldaketak sortzen dituela. Zutabe hau teknologiaren inguruan ezagutzen ditudan berriez pentsatzeko tartea bilakatu da niretzat, beharbada, fisikariak zioen bezala, pentsatze hutsarekin zerbait eragiteko aukera. Pentsatze honetan, beti ez noa garaieen erritmorra, baina, aste honetan Soraren inguruan izan dugun berria hain izan da iradokitzailea, ezen horretan pentsatzen hasi naiz. Sora da testuak irudi bilakatu ditzakeen OpenIA enpresak sorturiko adimen artifiziala. Badirudi sortu ditzakeen sorkuntzak gizakiok sortu ditzakegunaren parekoak direla. Bere webgunean zenbait bideo ikus ditzakegu egin dituzten esperimentu batzuekin.

Teknologia horrekin eman daitezkeen zenbait aldaketa jada irudikatzeke gai gara: ikus-entzunezko zenbait sortzailek esplorazio aukera berriak aurkituko dituzte, zenbait pertsonak horrelako adimen artifizialek sortutako mundu murgiltzaileen besoetara bideratuko dute euren bizitza, ezagutza berenganatzeko aukera zabalduko da hainbaitentzat... Ziur horrelako adimen artifizial bat izanda datorren errealitatea irudikatzeke ideiak ez direla faltako zenbaitentzat. Gauza da, horrelako sistemek oinarrian dituzten teknologiak eta dinamikak sortu dezaketen errealitateak muga handiak dituela: teknologia hauek gorputzak paralizatzeko joera dute, arreta errealitate digital horrek eskaini diezazukeen gailuan edo txertoan jartzen delako, eta gorputzen arteko harreman fisikoak eteten dira, harreman guztiak kognitiboak bilakutzen dira, naturarekiko harremana guztiz erauzlea bilakutzen da, natura eta errealitate berrien artean geruza gehiago sortuz, gure ekintzen ondorioetatik aldenduz.

Zorionez, errealitatea irudikatzea denon esku dago, horregatik bada oraindik filmak modu analogikoan sortzen dituenik, eskuz idazten duenik, haurrei ipun bat taldean kontatzen dionik, lagunekin mahai-jokoan gozatzen duenik. Errealitate anitzak irudikatzeke gaitasuna ez dezagun galdu. ●

NAZIOARTEA

Armetako Estatu Batuak

AXIER LOPEZ

Indarkeriak beti indarkeria gehiago sortzen du. Pernandoren egia da hori, baina esaldian subjektuak falta dira. Zein da indarkeria sortzen duena, zeinek jaso eta areago, zeinek sustatzen du.

Ameriketako Estatu Batuak gaur gaurko munduko lehen potentzia dira, arrazoi bakarrarengatik: indarkeria. Ekonomiaren eta geopolitikaren arloetan beharrezko joera argiek hegemonia hori ezbaian jarri dute azken urteotan, baina munduko sheriff-a izaten jarraitzen dute biolentzia eragiteko gaitasunagatik. Munduko aurrekonturik handiena bideratzen dute -izena erabateko eufemismoa den- "Defentsa" sailera. 2024an 886.000 milioi dolar. Munduko herrialde guztien gastu militarra batuko bagenu, AEBena ia %40 litzateke, Stockholmeko Bakerako Nazioarteko Ikerketa Institutuaren datuen arabera.

Dirutza horrek nagusiki bi jasotzaile ditu: hatza eta kolpekaria, armada eta armagintza. Bikote horrek egiten du posible gizarte osoa bustitzen duen indarkeria giroa. Arma gehiago, biolentzia gehiago, eta, ez dezagun ahaztu, negozio handiagoa. AEBetan bertan, eta kanpoan ere bai. AEBetako Michigango Unibertsitateko ikertzaileek berriki egindako ikerketa baten arabera, AEBek suzko arma gehiago fabrikatzen dituztenean, Erdialdeko Amerikako eta Karibeko herrialde-

tan gora egiten du su-arma bidezko hilketa kopuruak. Armak ekoizteaz gain, batez ere saldu egiten dituztela. Eta asko.

Ikerketak erakutsi duenez, 1991tik 2019ra bitartean, AEBetan su-armen urteroko ekoizpena milioi bat unitate handitu ahala, Erdialdeko Amerikako eta Karibeko herrialdeetan 1,42 puntutan handitu ziren hilketak 100.000 pertsonako. Gutxi gorabehera, su-armekin lotutako 3.020 hilketa gehiago, AEBek merkaturatzen duten milioi bat arma gehiago bakoitzeko. AEBetako Alkohola, Tabakoa, Su-armak eta Lehergailuak Departamentuaren arabera, 2020an Erdialdeko Amerikan atzemandako armen %68 AEBek egin edo inportatu zituzten. Mexikoko gobernuak berak ere kereilak jarri izan ditu AEBetako armagintza enpresen aurka, "merkataritza praktika arduragabeak" leporatuta, legez kanpoko trafikoarekin eta mafiekin "elkar bizi" direlako.

Su-armen eskuragarritasuna handitzearen eta su-armek hildakoen arteko erlazioak agerian uzten ditu indarkerian oinarritutako eredu ekonomiko kapitalistak mundu zabalean dituen ondorioak. Tamalez, Europa ere norabide horretan doa, Ukrainako gerraren ondoren NATOk emandako aginduei jarraituta: armen sorkuntza bizkortzea eta aurrekontu publikoetatik diru gehiago bideratzea gerrara. ●